

КОНЦЕПЦІЯ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ

У статті обґрунтовано концепцію формування професійно-педагогічного підприємництва вчителів початкової школи в системі неперервної освіти. За основу авторської концепції формування професійно-педагогічного підприємництва вчителів початкової школи взято феноменологічну модель освіти, яка зосереджується на питаннях самореалізації й самоактуалізації особистості, самосвідомості, здатності розробляти стратегії, приймати рішення і відповідати за них. Ураховуючи процеси трансформації в освітній системі під час розробки концепції, підґрунтям для формування професійно-педагогічного підприємництва вчителя початкової школи стали ідеї гуманізації освіти, гуманістична спрямованість його професійної діяльності. Метою концепції стало обґрунтування методологічного, теоретико-педагогічного, технологічного концептів формування професійно-педагогічного підприємництва вчителів початкових класів у системі неперервної освіти.

Ключові слова: концепція, гуманізація, учитель початкової школи, самореалізація, професійно-педагогічне підприємництво, підхід.

Постановка проблеми. Трансформаційні зміни, які сьогодні відбуваються в освіті, активізують питання конкурентоспроможності педагога на ринку праці. Фахівець у галузі освіти зобов'язаний здійснювати неперервну самоосвіту впродовж життя, набувати вмінь, навичок оволодіння новітніми освітніми, інформаційними, комунікаційними технологіями; бути неповторною, яскравою особистістю та прагнути до втілення в собі людського ідеалу, що є однією з необхідних умов його успішної діяльності. Нині неперервна освіта набуває неабиякого значення й користується все більшою популярністю. Система післядипломної освіти має досить потужний потенціал щодо забезпечення та стимулювання неперервного особистісного й професійного розвитку педагогів, у тому числі в процесі курсової перепідготовки педагогічних кадрів. Однією з ключових умов успішності цієї системи є неперервне професійне самовдосконалення вчителів, спрямоване на постійний розвиток здібностей, поповнення практичного досвіду відповідно до змін, які відбуваються в суспільстві. Ураховуючи умови сьогодення, сучасна українська школа має бути зорієнтована на вчителя з розвиненими здібностями і навичками імплементації особистісних професійно значущих якостей і схильностей для здійснення підприємницької функції.

Потреба розроблення концепції формування професійно-педагогічного підприємництва вчителів початкових класів зумовлена, по-перше, потребою Нової української школи у кваліфікованих учителях початкових класів, здатних успішно розв'язувати інноваційні завдання, зокрема в процесі особистісно-професійного розвитку; по-друге, важливістю діяльнісного та проєктно-технологічного підходів у системі неперервної освіти вчителів початкових класів; по-третє, потребою розширення в учителів початкових класів уявлень про підприємницьку діяльність в освіті; по-четверте, відсутністю освітніх програм з розвитку підприємницької діяльності вчителя.

Аналіз актуальних досліджень. Організацію фахової підготовки вчителя початкової школи на сучасному інноваційному етапі її розвитку визначають, насамперед, багаті традиції вітчизняної школи, напрацьовані впродовж тривалої генези, розвинені й висвітлені в наукових доробках визнаних діячів у галузі теорії й методики початкової освіти (Т. Байбара, Н. Бібік, О. Біда, М. Богданович, В. Бондар, О. Мельничайко, Н. Ничкало, Р. Пріма, Г. Олійник, О. Савченко, Н. Скрипченко, Г. Тарасенко, Л. Хомич, О. Хорошковська, І. Шапошнікова та ін.).

Актуальні проблеми підприємницької діяльності і підприємницької підготовки в українській освіті в останні роки є предметом досліджень В. Андріанової, З. Гіптерс, Г. Назаренко, В. Майковської, О. Романовського, В. Шабанової та ін.

Поняття «концепція» досить широко й ґрунтовно розглядається в педагогічній теорії та практиці. У філософському енциклопедичному словнику за редакцією В. Шинкарука концепція (від лат. *conceptio* – сприйняття) трактується як система понять про ті чи інші явища, процеси; спосіб розуміння, тлумачення якихось явищ, подій; основна ідея будь-якої теорії. Поняття «концепція» використовують також для позначення головного задуму в науковій, художній, політичній та інших видах діяльності людини (Шинкарук, 2002). За педагогічним словником М. Ярмаченка, концепція розглядається як стратегія педагогічної діяльності, визначальна розробка відповідних теорій (Ярмаченко, 2001). В українському педагогічному словнику С. Гончаренко характеризує концепцію як систему поглядів на те чи інше педагогічне явище, процес, спосіб розуміння, тлумачення певних педагогічних явищ, подій; провідну ідею педагогічної теорії (Гончаренко, 1997).

Мета статті полягає у визначенні концептуальних засад формування професійно-педагогічного підприємництва вчителя початкової школи, що вможливить визначення стратегії і тактики

професійного розвитку педагога в системі неперервної освіти, адже в процесі його реалізації можуть виникати ситуації, які важко спрогнозувати на етапі теоретичного осмислення.

Методи дослідження. Для вирішення поставлених завдань, досягнення мети було використано такі методи дослідження: теоретичні: системно-аксіологічний, структурно-порівняльний, структурно-логічний, теоретичний аналіз педагогічної, фундаментально-філософської, управлінської літератури, матеріали періодичних фахових і науково-метричних видань із теми дослідження; зіставлення різних поглядів на проблему; узагальнення.

Виклад основного матеріалу. У процесі розробки концепції формування професійно-педагогічного підприємництва вчителів початкових класів в умовах неперервної освіти пропонуємо враховувати феноменологічну модель освіти, представниками якої вважаються А. Маслоу, А. Комбс, К. Роджерс та ін. Феноменологічна педагогіка зосереджується на таких специфічних особливостях та якостях особистості, як самосвідомість, креативність, здатність будувати плани, приймати рішення і відповідати за них. Так, К. Роджерс виступив з ідеєю про прагнення людини до самоактуалізації. Цю категорію він розглядав як «процес реалізації людиною впродовж життя свого потенціалу з метою стати особистістю, що повноцінно функціонує» (Хьелл, 2003). А. Маслоу запропонував власну теорію самоактуалізації, згідно з якою становлення особистості розглядається як поєднання індивідуалізації й універсалізації. Кожна людина, на думку вченого, приречена на самовдосконалення, «у людській істоті живе сила, яка штовхає її до єдності особистості, до спонтанної експресивності, до повної індивідуальності» (Маслоу, 2008).

Відповідно, коли йдеться про формування професійно-педагогічного підприємництва, то теж можемо відмітити індивідуальність підприємницьких ідей учителів. Безумовно, концепції Роджерса та Маслоу налічують вже більш ніж півсотні років. Але, якщо розглянути погляди сучасних авторів феноменологічної моделі освіти, ми не знайдемо значних відмінностей. Наприклад, процитуємо М. Селігмана, який ґрунтує свої погляди на дослідженні Е. Резескі, викладача бізнесу Нью-Йоркського університету: «Вчені виділяють три типи бачення професійної діяльності: робота заради грошей, робота заради кар'єри і робота-покликання. Перший передбачає суто прагматичний підхід: від своєї роботи людина не чекає нічого, крім щомісячної плати. Заробляти необхідно, щоб утримувати сім'ю й у вільний час мати можливість займатись улюбленою справою. Працюючи

заради кар'єри, ми вкладаємо в справу частинку душі, а натомість отримуємо не тільки гроші, але й підвищення по службі. Кожне таке підвищення піднімає наш авторитет в очах оточуючих і надає більше можливостей... Але варто кар'єрному зростанню припинитися – і ця робота перестане нас цікавити. Ми почнемо шукати заняття, яке принесе нам задоволення. Працюючи за покликанням, ми з усією пристрасстю віддаємося тій чи іншій справі, знаходячи в ній сенс свого життя. Людина, яка працює за покликанням, вважає, що робить свій внесок у велику справу, служить чомусь вищому, ніж власна вигода. Тому поняття покликання, безсумнівно, несе в собі релігійний відтінок. Така робота приносить задоволення, незалежно від винагороди та просування кар'єрними сходами. Навіть якщо нам не платять і не підвищують на посаді, ми працюємо. Як правило, за покликанням працюють люди небагатьох професій – священники, члени Верховного суду, лікарі, вчені. Однак, нещодавно науковці в системі феноменологічної педагогіки відкрили цікавий факт: будь-яка робота може стати покликанням, а будь-яке покликання – звичайною роботою» (Селигман, 2006).

Зауважимо, науковий інтерес до проблеми самореалізації зріс у другій половині ХХ століття, коли представники гуманістичного напрямку в педагогіці і психології розпочали дослідження феномену свободи та, водночас, набула актуальності проблема особистісної та професійної успішності.

У філософському вимірі самореалізація розглядається як «свідома цілеспрямована матеріально-практична, соціальна й духовна діяльність особи, спрямована на реалізацію власних сил, здібностей, обдарувань, можливостей. Вихідним моментом самореалізації є усвідомлення образу свого «Я», вибір ідеалу, цінностей, яким особа хоче присвятити життя, формування життєвої позиції та способу життєдіяльності. Самореалізація – це усвідомлення смислу життя, реалізація обраного ідеалу й життєвого шляху людини. У філософії елементами самореалізації виступають саморегулювання, самовиховання, самовдосконалення, а результатом, підсумком є самоутвердження, саморозвиток (Шинкарук, 2002).

Ураховуючи вищевикладене, вважаємо, що самореалізація теж має місце у формуванні професійно-педагогічного підприємництва вчителя початкової школи, адже комбіновані властивості підприємництва, що утворюються за рахунок інтегрування властивості підприємницької діяльності як процесу та підприємця як його суб'єкту, включають: ризикованість, стратегічність підприємницької функції, самоорганізованість та наявність самодисципліни, самостійний характер поведінки.

Важливою для нашого дослідження називаємо також ідею гуманізації освіти, викликану суспільною потребою в утвердженні загальнолюдських цінностей та освітнього пріоритету в розвитку особистості. Гуманістичні основи діяльності вчителя початкової школи висвітлено в працях Н. Бібік, Я. Кодлюк, О. Савченко, Л. Хомич, Л. Хоружої, С. Якименко та ін.

В «Українському педагогічному словнику» гуманізація освіти тлумачиться як провідна складова нового педагогічного мислення, яка передбачає перегляд, переоцінку всіх компонентів педагогічного процесу в світлі їх людинотворної функції (Гончаренко, 1997). Аналіз, узагальнення й систематизація доробку українських і зарубіжних учених дали можливість визначити основну інтенцію їх поглядів і міркувань щодо гуманізації освіти як основної детермінанти розвитку особистості, критично переосмислити їх у форматі досліджуваної проблеми і сформулювати положення, які розкривають її основний зміст.

Завданнями неперервної освіти передбачено осучаснення професійної підготовки вчителя з урахуванням найновіших надбань педагогічної теорії, вітчизняного та світового досвіду. Це означає, що заклади післядипломної педагогічної освіти постають перед необхідністю готувати вчителів, здатних ефективно презентувати й успішно реалізувати себе в системі професійного розвитку, а також адаптуватися до мінливих умов сьогодення та якісно виконувати професійні обов'язки в складних сучасних умовах, будучи конкурентоспроможним фахівцем на освітньому ринку. Погоджуємось із Є. Лодатко та Л. Кондрашовою в тому, що різнобічно освічена й культурна особистість учителя-інтелігента, учителя-гуманіста з яскраво вираженою потребою в постійному професійному самовдосконаленні – це той ідеал, на який має орієнтуватися сучасна школа (Лодатко, 2015).

Наразі актуальною для вітчизняної системи освіти є розбудова Нової української школи та підготовка для її потреб учителя, який відповідатиме вимогам, що висувуються суспільством. У зв'язку з цим у Концепції Нової української школи відзначається, що Україні потрібний «умотивований учитель, який має свободу творчості й розвивається професійно» (*Нова українська школа*, 2016). На нашу думку, модернізація початкової освіти вимагає нового бачення сутності та специфіки формування професійно-педагогічного підприємництва вчителя початкової школи, підґрунтям якого має стати гуманістична спрямованість його професійної діяльності.

Отже, крізь призму вище викладеного, реалізація наукового пошуку щодо формування професійно-педагогічного підприємництва вчителів початкових класів у системі неперервної освіти охоплює три взаємопов'язані концепти: методологічний, теоретико-педагогічний, технологічний.

Методологічний концепт відображає взаємозв'язок і взаємодію різних підходів загальнонаукової й конкретно-наукової методології до вивчення проблеми формування професійно-педагогічного підприємництва вчителів початкових класів у системі неперервної освіти, а саме:

- системного, що детермінує всебічність аналізу проблеми; створення й упровадження системи формування професійно-педагогічного підприємництва вчителів початкових класів; забезпечує її структуризацію, цілісність, цілеспрямованість і результативність, ураховуючи вплив зовнішніх та внутрішніх чинників.

- синергетичного, базованого на засвоєнні синергетичної картини світу в процесі професійного розвитку, неперервної освіти, сприянні оцінці та активізації педагогом власних сил і підприємницьких здібностей; дозволяє розглядати процес формування професійно-педагогічного підприємництва вчителів початкових класів як складну, саморозвивальну систему. Погоджуємось із думкою доктора педагогічних наук В. Жигір'я у тому, що синергетичний підхід забезпечує природовідповідність процесу професійної підготовки фахівця шляхом самоорганізації, що детермінує необхідність переходу від закритої до відкритої системи освіти, щодо впливу суспільства. Водночас, синергетичний підхід здатен перетворити освіту із способу навчання людини в засіб формування творчої особистості, яка володіє синергетикою для подальшого зростання й самовдосконалення (Жигір'я, 2016). Відповідно до цього формування професійно-педагогічного підприємництва вчителя в межах синергетичного підходу має на меті сформованість світоглядних, методологічних і синергетичних знань і вмінь із підприємницької діяльності, підприємницьких здібностей та синергетичного стилю підприємницького мислення, реалізацію підприємницьких ідей та інтеграцію їх в освіту. У такому контексті професійний розвиток учителя початкової школи в системі неперервної освіти стає особистісно зорієнтованим, передбачає створення ситуації успіху, пошуку власних способів побудови індивідуальної траєкторії та професійної перспективи;

- аксіологічного, що дає підстави розуміти рівень готовності вчителя до здійснення підприємницької діяльності як фахову цінність, як

елемент внутрішньої структури особистості, що виражає суб'єктивне ставлення до суспільно значущої цінності неперервної освіти та окремих компонентів педагогічної діяльності. Головним завданням аксіологічного підходу є формування й розвиток цілісної, морально стійкої особистості, а також розкриття інтелектуального і творчого потенціалу вчителів початкової школи, що виявляється в здатності швидко орієнтуватися в нестандартних ситуаціях, обґрунтовано оцінювати підприємницькі альтернативи та приймати рішення, застосовувати інноваційні прийоми до реалізації підприємницьких ідей;

- акмеологічного, який забезпечує стимулювання вчителя до досягнення «акме». Сучасні дослідники Н. Кузьміна, О. Бодальов, В. Бранський, Ю. Гагін, А. Деркач, С. Пальчевський, С. Пожарський, П. Флоренський та інші характеризують «акме» як сутність, яка проявляється в таких властивостях: вищий ступінь будь-чого; вищий ступінь розвитку; вершина, досконалість; вершина як зрілість усього; вершина досконалості в людині; вершина, розквіт здібностей людини; вершина як фізична, особистісна і суб'єктивна зрілість людини; вершина в обраній професійній діяльності; вершина як результат діяльності; вершина як реалізація здібностей; вершина досконалості і могутності (Лівшун, 2009). Переведення резервного потенціалу вчителя початкової школи зі стану потенційного до актуального, набуття особистісно-професійної зрілості, підприємницьких умінь, формування професіоналізму в питаннях комерціалізації власних підприємницьких ідей є орієнтирами у формуванні професійно-педагогічного підприємництва вчителя початкової школи в системі неперервної освіти. Реалізація акмеологічного підходу допоможе розробити індивідуально спрямовані технології, які забезпечать формування професійно-педагогічного підприємництва вчителя шляхом розкриття його внутрішнього потенціалу та розвитку навичок, які сприятимуть досягненню професійних цілей;

- особистісно-діяльнісного, домінантою якого є особистість учителя початкової школи, що зумовлює максимальне врахування його індивідуальності, вікових та базових потреб, конструктивне виявлення й використання індивідуального досвіду з реалізації підприємницьких ідей, розкриттю і самореалізації власних можливостей. Особистісно-діяльнісний підхід створює умови для урізноманітнення процесу формування професійно-педагогічного підприємництва вчителів початкової школи в системі неперервної освіти завдяки активним та інтерактивним формам і методам. Тут доцільно буде

Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології, 2022, № 1 (115)
послугуватися такими педагогічними технологіями: імітаційними й неімітаційними технологіями навчання, симуляційними іграми, проблемним навчанням, експірієнс-технологіями, методом проєктів, фандрайзингом, організацією тренінгової діяльності;

- ресурсний підхід передбачає виокремлення структурних елементів за видами та характером ресурсів (трудові, інтелектуальні, інформаційні, фінансові тощо). Однак, кількість та якість ресурсів не можуть повністю відобразити успішність підприємницької діяльності особистості та здатність досягти поставлених цілей. У контексті нашого дослідження ресурсний підхід передбачає пошук і застосування вчителем ресурсів формування професійно-педагогічного підприємництва, адже важливо вміти співвіднести свої економічні інтереси й потреби з інтересами та потребами сучасного суспільства і наявними ресурсами; організувати власну професійну та підприємницьку діяльність і діяльність колективу, вільно орієнтуватися в нормах та етиці трудових відносин; розробляти, реалізовувати й оцінювати власні бізнес-проєкти, а також плани підприємницької діяльності; представляти й поширювати інформацію про результати власної підприємницької діяльності;

- інтегративний підхід дозволяє домогтися: єдності теоретичної та практичної складових освітнього процесу в системі неперервної освіти; гармонійного поєднання знань із різних циклів підготовки (фундаментального та професійно-орієнтованого); спрямованості на інтегративний характер результату підготовки, яким є готовність учителя до підприємницької діяльності. Інтегративність відбивається у змісті та структурі правової, економічної, управлінської та професійної освіти, що сприяє формуванню в педагогів цілісного світогляду. Така післядипломна педагогічна освіта реалізує тенденцію інтеграції, об'єднуючи правові, економічні знання, знання з менеджменту й маркетингу, основ підприємницької діяльності, етики та професійного спрямування. Процес продукування певної особистісної якості повинен починатися із започаткування найпростіших елементів підприємницької поведінки вчителя, які в подальшому ускладнюються й визначають розвиток і зміцнення цих якостей. Тому, запровадження інтегративного підходу в досліджуваний процес передбачає включення до структури освітніх програм інститутів післядипломної педагогічної освіти тем, спрямованих на формування професійно-педагогічного підприємництва вчителів початкових класів;

- середовищний підхід спонукає до пошуку інноваційних засобів та технологій, залучення різноманітних засобів для розширення

можливостей освітнього середовища, реалізації індивідуальних освітніх траєкторій, активізує участь педагогів у проєктній діяльності, грантовій діяльності. Ми вважаємо, що формування професійно-педагогічного підприємництва вчителів початкових класів у межах досліджуваної проблематики включає створення підприємницького середовища як сукупності різнопорядкових складових, які оточують учителя-підприємця в процесі комерціалізації підприємницьких ідей;

- імітаційно-ігровий підхід – передбачає використання в процесі формування професійно-педагогічного підприємництва вчителя початкової школи в системі неперервної освіти імітаційних ігор як особливого класу навчальних, виробничих, управлінських і розвивальних інтерактивних ігор, що не лише створюють модель підприємницького середовища і моделюють інтелектуальну діяльність учасників, а й створюють багатоаспектні умови для взаємодії і колективного прийняття рішень на основі індивідуальних підходів. Ігри, тренінги, воркшопи, які моделюються в контексті реальних виробничих ситуацій, забезпечують інтеграцію підприємницької теорії і практики, а також сприяють розвитку особистісних та підприємницьких навичок учителя, його професійних позицій у сфері підприємництва. Реалізація імітаційно-ігрового підходу забезпечує заміну традиційних технологій формування професійно-педагогічного підприємництва більш раціональною та ефективною, основу якої утворює імітаційно-ігрове моделювання. Імітаційно-ігровий підхід містить у собі умови для підготовки підприємливого й активного педагога, здатного бачити перспективу власної підприємницької ідеї, формулювати проблему, ставити і самостійно вирішувати її, реалізовувати стратегію професійної діяльності та техніку комунікативної поведінки вчителя початкової школи.

Теоретико-педагогічний концепт охоплює систему провідних ідей, базисних дефініцій, підходів, які вможливають змістовий аналіз порушеної проблеми: трактування базових понять і категорій дослідження, цілісне розуміння сутності й характеристики феномену «професійно-педагогічне підприємництво» вчителя початкових класів у системі неперервної освіти. Узагальненням ретроспективи розвитку понятійного апарату професійно-педагогічного підприємництва визначено такі дотичні дефініції, що описують його формування, а саме: підприємницька діяльність, інноваційна та підприємницька функції, ризикованість, творчість, економічна основа, вмотивованість, партнерський характер, ризик, дохід тощо. Розроблені на їх підставі

Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології, 2022, № 1 (115)
теоретичні концепти – підприємництво, підприємець, підприємницька діяльність можуть бути представлені як константні елементи й ситуативні компоненти.

Константні елементи взаємозамінні, оскільки визначають однакове явище/процес чи його характеристики, а їхнє вживання є поширеним серед науковців. Константні елементи для концептів є різними:

- підприємництво: бізнес, підприємницька діяльність;
- підприємницька діяльність: ділова активність, приватна справа;
- підприємець: бізнесмен, суб'єкт підприємницької діяльності.

Ситуативні компоненти включають:

- підприємництво: інноваційна та підприємницька функції, творчість, економічна основа, партнерський характер, ризик, дохід, стратегічність, формування;

- підприємець: бізнес, інновації, творчість, економічна основа, особиста свобода, умотивованість, ризик, соціальна відповідальність;

- підприємницька діяльність: підприємець, інноваційна та підприємницька функції, ризикованість, творчість, економічна основа, особиста свобода, умотивованість, партнерський характер, цілі, дохід, стратегічність, соціальна відповідальність, розвиток.

Семантичне коло для концепту «професійно-педагогічне підприємництво» спирається на визнання варіативності концепту як категорії, поняття та терміну:

- надання професійно-педагогічному підприємництву статусу категорії відбувається для широкого розуміння явища – як найбільш широкого поняття, обсяг якого не можна узагальнити ще більше;

- поняття відображає суттєві ознаки й характерні риси явища або процесу, тому надання професійно-педагогічному підприємництву статусу поняття характеризує сукупність знань про нього, суттєві ознаки й характерні риси;

- назвою явища є термін, тому надання професійно-педагогічного підприємництву статусу терміну точно відбиває зміст відповідного явища.

Технологічний концепт реалізований через розроблення й упровадження системи формування професійно-педагогічного підприємництва вчителів початкових класів в умовах неперервної освіти, що акумулює педагогічні умови та технології, спрямовані на досягнення позитивної динаміки означеного процесу, ґрунтованого на діагностувальній основі та її методичного забезпечення; обґрунтування

компонентів, критеріїв, показників і рівнів формування професійно-педагогічного підприємництва вчителів початкових класів; удосконалення змісту, форм, методів, засобів для підвищення рівня сформованості досліджуваного феномену. Даний концепт передбачає використання технологій (імітаційних, симулятивних, експірієнс, проєктних, фандрайзингових), форм (традиційні, інтегративні та тренінгові), методів (традиційні, інтерактивні, креативні) формування професійно-педагогічного підприємництва вчителів початкових класів в умовах неперервної освіти.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Отже, проведене дослідження дозволяє виділити три базові концепти в процесі формування професійно-педагогічного підприємництва вчителів початкових класів в умовах неперервної освіти. Основу методологічного концепту становить комплексне врахування положень аксіологічного, акмеологічного, системного, синергетичного, особистісно-діяльнісного, ресурсного, інтегративного, середовищного, імітаційно-ігрового підходів. Теоретико-педагогічний узагальнює трактування базових понять і категорій дослідження, цілісне розуміння сутності й характеристики феномену «професійно-педагогічне підприємництво» вчителя початкових класів у системі неперервної освіти. Технологічний передбачає використання технологій, що впливатимуть на формування професійно-педагогічного підприємництва вчителів початкових класів в умовах неперервної освіти.

Перспективами подальших досліджень стане виявлення вихідних настанов наукового пошуку, що орієнтують на певну концептуальну базу – методологічних підходів, принципів формування професійно-педагогічного підприємництва вчителів початкових класів в умовах неперервної освіти.

ЛІТЕРАТУРА

- Гончаренко, С. У. (1997). *Український педагогічний словник*. Київ (Honcharenko, S. V. (1997). *Ukrainian pedagogical dictionary*. Kyiv).
- Жигір, В. І. (2016). Методологічні підходи як основа науково-педагогічних досліджень у професійній освіті. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*, 48 (101), 107-115 (Zhyhir, V. I. (2016). Methodological approaches as a basis for scientific and pedagogical research in vocational education. *Pedagogy of Creating a Creative Personality in Higher and Secondary Schools*, 48 (101), 107-115).
- Концепція нової української школи. Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>. (*The concept of a new Ukrainian school*. Retrieved from: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>).

- Лівшун, О. В. (2009). Акмеологічні особливості професійної готовності майбутнього вчителя. *Педагогічні науки*, 48, 79-81 (Livshun, O. V. (2009) Acmeological features of professional readiness of the future teacher. *Pedagogical Sciences*, 48, 79-81).
- Лодатко, Є. О., Кондрашова, Л. В. (2015). *Вчитель початкової школи у соціокультурному вимірі суспільства: навчальний посібник*. Київ (Lodatko, E. A., Kondrashova, L. V. (2015). *Primary school teacher in the socio-cultural dimension of society: a textbook*. Kyiv).
- Маслоу, А. Г. (2008). *Мотивация и личность*. Санкт-Петербург (Maslow, A. G. (2008). *Motivation and personality*. St. Petersburg).
- Селигман, Э. П. (2006). *Новая позитивная психология. Научный взгляд на счастье и смысл жизни*. Москва (Seligman, E. P. (2006). *New positive psychology. A scientific view of happiness and the meaning of life*. Moscow).
- Хьелл, Л. А., Зиглер, Д. (2003). *Теории личности*. Санкт-Петербург (Hell, L. A., Ziegler, D. (2003). *Theories of personality*. St. Petersburg).
- Шинкарук, В. І. (2002). *Філософський енциклопедичний словник*. Київ (Shinkaruk, V. I. (2002). *Philosophical encyclopedic dictionary*. Kyiv).
- Ярмаченко, М. Д. (2001). *Педагогічний словник*. Київ (Yarmachenko, M. D. (2001). *Pedagogical dictionary*. Kyiv).

SUMMARY

Kinakh Nelia. The concept of formation of professional and pedagogical entrepreneurship of an elementary school teacher in the context of continuous education.

The article substantiates the concept of formation of professional and pedagogical entrepreneurship of primary school teachers in the system of continuing education. The author's concept of formation of professional and pedagogical entrepreneurship of primary school teachers is based on the phenomenological model of education, which focuses on self-realization and self-actualization of the personality, self-awareness, ability to develop strategies, make decisions and be responsible for them. Self-realization occupies an important place in the formation of professional and pedagogical entrepreneurship of primary school teachers, because the combined properties of entrepreneurship, formed by integrating the properties of entrepreneurship as a process and the entrepreneur as its subject include: risk, strategic entrepreneurial function, self-organization and self-discipline, independent nature of behavior. The purpose of the article is to determine the conceptual basis for the formation of professional and pedagogical entrepreneurship of primary school teachers, which will determine the strategy and tactics of professional development of teachers in continuing education, because in its implementation there may be situations difficult to predict at the theoretical stage. The following research methods were used to solve the tasks, achieve the goal: theoretical: systemic-axiological, structural-comparative, structural-logical, theoretical analysis of pedagogical, fundamental-philosophical, managerial literature, materials of periodicals and scientific-metric publications on the research topic; comparing different views on the problem; generalization.

Given the processes of transformation in the educational system in developing the concept, we took into account the idea of humanization of education. Accordingly, the basis for the formation of professional and pedagogical entrepreneurship of primary school teachers should be humanistic orientation of his professional activity. The purpose of the concept was to substantiate the methodological, theoretical and pedagogical, technological concepts of formation of professional and pedagogical

entrepreneurship of primary school teachers in the system of continuing education. Prospects for further research will be to identify the initial guidelines of scientific research, focusing on a certain conceptual basis – methodological approaches, principles of formation of professional and pedagogical entrepreneurship of primary school teachers in continuing education.

Keywords: *concept, humanization, primary school teacher, self-realization, professional and pedagogical entrepreneurship, approach.*

УДК 338.48:[373.2.016:796-028.31

Наталія Лісневська

Глухівський національний педагогічний університет імені О. Довженка

ORCID:ID 0000-0001-7910-7932

DOI 10.24139/2312-5993/2022.01/242-251

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ТУРИСТИЧНОГО ПОХОДУ З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ТА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗМІСТУ РІЗНИХ ФОРМ ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті розкривається сутність оздоровчого завдання, яке вирішується завдяки проведенню різних форм дитячого туризму. Виокремлюються форми туризму, які можна щоденно застосувати в умовах ЗДО з дітьми дошкільного віку: туристичні походи, піші переходи, прогулянки на території та за межі закладу, екскурсії. Подається детальна характеристика проведення туристичного походу з дітьми дошкільного віку. Наводяться приклади вправ та ігор, які можна застосовувати в різних формах дитячого туризму.

Ключові слова: *дитячий туризм, туристичний похід, екскурсія, піший перехід, прогулянка, бивак, зміст форм туристичної діяльності, туристичне спорядження.*

Постановка проблеми. Туризм як активна форма відпочинку та оздоровлення дітей, у ході якої в них відбувається формування життєвої компетентності, набуває все більшого поширення, адже в ньому комплексно реалізуються екологічні, краєзнавчі, тренувальні, оздоровчі та туристичні завдання. Саме завдяки різноманітності походів і змісту роботи в них, а також позитивному емоційному сприйняттю природи на маршрутах туризм є однією з найбільш ефективних форм організації оздоровлення, фізичного виховання різних груп населення. У туризмі дуже важливим для вихователя є спланувати правильну індивідуальну роботу з дітьми, яка передбачала би не тільки активізацію малорухливих і млявих вихованців, але й залучення їх до всіх видів діяльності, особливо до тих, які найгірше виходять. Робота з гіперактивними дітьми передбачає вимагання виконання рухів точно, відповідно до своєї черги. Продумуючи зміст роботи та організовуючи будь-яку форму дитячого туризму зі своїми вихованцями, слід потурбуватися про природне середовище: необхідно навчати дітей дбайливо ставитися до природи, звертатися до неї за допомогою, оберігати, розумно користуватись її благами.